

بررسی دوره‌های آموزشی سایت مکتب‌خانه

الهه امتی^۱

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، واحد توسعه تحقیقات بالینی پورسینا، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران.
مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین؛ دوره چهارم؛ شماره دوم؛ پاییز و زمستان ۱۳۹۷؛ صفحات ۶۰-۶۶

چکیده

هدف: استفاده از دوره‌های آموزشی رایگان به‌منظور کسب دانش و مهارت‌های مختلف حائز اهمیت است. با درک اهمیت و ضرورت نیاز به تولید دوره‌های آزاد درون‌خطی گسترده یا موک‌ها توسط دانشگاه‌های مختلف، هدف از مطالعه حاضر بررسی دوره‌های آموزشی سایت مکتب‌خانه است.

روش‌ها: این مطالعه از نوع کاربردی و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری کلیه دوره‌های آموزشی ارائه‌شده سایت مکتب‌خانه بود. داده‌ها با استفاده از روش مشاهده مستقیم از سایت مکتب‌خانه گردآوری شده‌اند و دوره‌های آموزشی ارائه‌شده بر اساس مشارکت دانشگاه‌ها، مقطع تحصیلی، زبان، رشته، دروس ارائه‌شده، مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌های به‌دست‌آمده بعد از ورود به نرم‌افزار آماری Excel با استفاده از آمارهای توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج: نتایج نشان داد، بیشترین دوره‌های ارائه‌شده مربوط به دانشگاه صنعتی شریف و رشته‌های برق، فیزیک، کامپیوتر و ریاضی بود. بیشترین دوره‌های آموزشی به‌صورت تخصصی و برای مقطع کارشناسی ارائه گردید. ۸۰ درصد از دوره‌های آموزشی به زبان فارسی و ۲۰ درصد به زبان انگلیسی ارائه گردید.

نتیجه‌گیری: علیرغم اینکه سایت مکتب‌خانه، جهت دستیابی سریع به دوره‌های آموزشی رایگان دانشگاه‌ها و مؤسسات ایجاد شده است، میزان مشارکت دانشگاه‌های مختلف بسیار اندک بود. پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نظام آموزشی به تولید و افزایش دوره‌های آموزشی رایگان توجه نمایند.

کلیدواژه‌ها: دانشگاه‌ها، دوره‌های آموزشی، فناوری آموزشی، وب‌سایت مکتب‌خانه، موک.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۷/۲۰/اصلاح نهایی: ۹۷/۱۰/۱۷ پذیرش مقاله: ۹۷/۱۱/۲

ارجاع: امتی الهه. بررسی دوره‌های آموزشی سایت مکتب‌خانه. مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین. ۱۳۹۷؛ ۴(۲): ۶۰-۶۶.

مقدمه:

سراسر جهان به‌شرط داشتن دسترسی به اینترنت، سواد رایانه و مهارت زبان می‌تواند به موک‌ها دسترسی داشته باشند، موک‌ها قابلیت نفوذ در تعداد فراوانی از فراگیران را دارند [۱،۲].

یونسکو معتقد است که دسترسی جهانی به آموزش با کیفیت بالا، راه ایجاد صلح، رشد اقتصادی و اجتماعی پایدار و گفت‌وگوی بین فرهنگی است. منابع آموزشی آزاد یک فرصت استراتژیکی به‌منظور بهبود کیفیت آموزش ایجاد و نیز به گفت‌وگوهای سیاسی، اشتراک دانش و ایجاد کارایی کمک می‌کند [۳].

درمجموع موک‌ها علاوه بر اینکه فرصت خوبی برای آموزش هزاران شرکت‌کننده در سراسر جهان محسوب می‌شوند، امکان دسترسی

دوره‌های آزاد درون‌خطی گسترده یا موک‌ها Massive Open Online Courses: Mooc نوآوری‌های جدیدی در عرصه آموزش درون‌خطی هستند. درواقع آن‌ها دوره‌های درون‌خطی هستند که از طریق وب قابل‌دسترس هستند، همچنین ثبت‌نام در آن‌ها به‌صورت آزاد یعنی بدون محدودیت تعداد متقاضیان و یا داشتن پیش‌نیاز، صورت می‌گیرد. درمجموع ثبت‌نام در دوره و تهیه منابع رایگان است، باین‌وجود در برخی از دوره‌ها به‌منظور دریافت مدرک شرکت در دوره و یا مدرک معتبر (گذراندن واحدهای درسی) مبلغی دریافت می‌شود. این دوره‌ها تاریخ شروع و خاتمه دارند، اما پس از تاریخ شروع برخلاف دوره‌های درون‌خطی مرسوم ثبت‌نام در آن‌ها مجاز است. از آنجایی که همه افراد در

نویسنده مسئول:

الهه امتی

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، واحد توسعه تحقیقات بالینی پورسینا، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران.

ORCID: 0000-0003-3345-4407

پست الکترونیکی: elahehomati@gmail.com

تلفن: ۹۸۹۱۱۳۴۹۸۷۵ +

توسعه و اجرای موکها نشان داده‌اند. ایالات متحده در توسعه موکها پیشگام بود و پروژه‌های مشهوری مانند یودمی، یوداسیتی، کورسرا، ادکس و غیره را ارائه داده است. برخی از شرکت‌های اروپایی نیز، همراه با مؤسسات آموزش عالی محلی، پروژه‌هایی در خصوص موکها راه‌اندازی نمودند [۹].

نوآوری پدیده موک در ایران در سایت مکتب‌خانه در سال ۱۳۹۰ در قالب دروس دانشگاه‌های مختلف و در راستای تحقق آرمان آموزشی به تمامی افراد بدون محدودیت زمانی و مکانی، ارتقای سطح آگاهی، دانش، مهارت‌ها و به اشتراک‌گذاری دانش در حوزه‌های مختلف پایه‌ریزی گردیده است.

در ایران امتی و توسلی در پژوهشی با عنوان ظهور موکها در آموزش پزشکی اشاره کردند که فناوری موک به‌صورت بالقوه می‌تواند، بستر مفیدی برای آموزش و یادگیری درون‌خطی با تعداد بسیار زیادی از دانشجویان و با هزینه‌های پایین و یا حداقل هزینه فراهم سازد. برخی مؤسسات از موکها به‌منظور درک چگونگی یادگیری دانشجویان و ارتقای نوآوری‌ها در آموزش پزشکی، بهره می‌برند. موکها مشکل محدودیت بودجه آموزش عالی را با کاهش هزینه‌های دوره‌های آموزشی در اشکال مختلفی از ارائه آموزش عالی، حل می‌کنند [۱۰].

در پژوهشی Gooding و همکاران اشاره کردند که دانشکده بهداشت عمومی بلومبرگ جان‌هاپکینز با دربرگرفتن منابع بیش از ۱۱۰ دوره دانشگاهی، سمپوزیوم و برنامه‌های آموزشی، گسترش یافته است. موکها روش جدیدی را که در آن فرصت‌های آموزشی سلامت عمومی برای تعداد عظیمی از مخاطبان جهانی امکان‌پذیر باشد و همچنین یادگیری بیشتر از طریق تجربه موک‌های مقدماتی را فراهم ساختند [۱۱].

Williams و Liyanagunawardena با بررسی موک‌های ارائه‌شده در حوزه سلامت و پزشکی، مشاهده کردند که ۹۴ درصد آن‌ها به زبان انگلیسی و تعداد زیادی نیز توسط مؤسسات آمریکای شمالی ارائه شده‌اند. حدود ۳ درصد از موکها توسط مؤسسات در کشورهای درحال توسعه ارائه شده‌اند، به‌منظور استفاده از قابلیت موکها در آموزش گسترده سلامت و تندرستی در سراسر جهان، چالش‌هایی مانند زبان دسترسی، دسترسی فیزیکی به فناوری، مهارت استفاده از فناوری وجود دارد که باید آن‌ها را برطرف کرد [۱].

در بررسی Davis و همکاران با عنوان موکها برای دانشگاه‌ها و فراگیران اشاره شد که موکها آغاز جدیدی برای معرفی گسترده وسیعی از گزینه‌های آموزشی هستند که در مدت کوتاهی، تبدیل به موضوعی

درون‌خطی به آموزش با کیفیت را از طریق یک روش جدید یادگیری فراهم خواهند ساخت [۴]. به گفته Siemens، موکها به‌منظور ایجاد فرصت‌های آموزشی برای افراد زیاد، ارائه گردیده‌اند [۵].

اگرچه موکها تا مدتی ناشناخته بودند، اما انقلاب آموزشی بسیار مهمی را ایجاد کرده‌اند. درواقع آن‌ها مدلی آموزشی هستند که محتوای یادگیری درون‌خطی را برای هر فردی که بخواهد در آن شرکت کند، ارائه می‌دهند. از آنجاکه دانشجویان سال اول دانشگاه، به میزان قابل توجهی در مهارت تفاوت دارند و اغلب نیاز به پیش دوره‌هایی برای حضور در دوره‌های اصلی خواهند داشت، در این میان مهم‌ترین چالش همسان‌سازی پیش‌نیازهای گوناگون دانشجویان می‌باشد، اگرچه انگیزه به‌خودی‌خود نقش مهمی دارد. در واکنش به این مسئله، دانشگاه‌ها تلاش‌های فراوانی برای حل این موضوع انجام داده‌اند. بسیاری از سازمان‌ها اکنون دوره‌های فشرده‌ای را قبل از ورود دانشگاه یا حتی کامل کردن دوره‌های مقدماتی، در طول ترم اول در کلاس درس و یا به‌صورت درون‌خطی، ارائه می‌دهند [۶].

علی‌رغم آنکه ارائه دوره‌های آموزشی قانونی به‌صورت دوره‌های آزاد درون‌خطی با صدها هزار دانشجو توصیه نمی‌شود، این دوره‌های آموزشی، فرصتی برای کشف چگونگی عملکرد دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و کارکنان دانشگاه در زمینه ایجاد تغییر در روش‌های آموزش و ارتباط آن‌ها با دانشجویان ارائه می‌دهند. علاوه بر این، روابط یادگیری میان دانشجویان نیز می‌تواند در پی این نمونه جدید دستخوش تغییر شوند. از آنجایی که دانشگاه‌ها مشتاق استفاده آزاد از منابع یادگیری هستند، احتمال دارد که منابع یادگیری در مدت‌زمان کوتاهی از قابلیت دسترسی آزاد برخوردار شوند. منابع یادگیری از طریق سیستم‌های مدیریت یادگیری، بر روی وب‌سایت‌های دانشگاه یا پایگاه‌های اطلاعاتی ملی و یا از طریق خدمت رسان‌هایی نظیر iTunesU در اختیار عموم قرار می‌گیرند [۷].

بنابراین یک دانشگاه می‌تواند در کنار مجراهای سنتی خود، اقدام به ارائه آموزش‌های آزاد نماید تا برای آن دسته از افراد که دسترسی به آموزش را دشوار می‌دانند، فرصت موردنیاز را فراهم سازد؛ اعتبار خود را ارتقا داده و به جذب دانشجویان بیشتر بپردازد؛ تخصص خود را برای پیگیری و حل مشکلات جهانی بکار گیرد؛ کسب درآمد کند؛ بهره‌وری یادگیری و عملیات آموزش و نیز بازده یادگیری دانشجویان را بهبود بخشد [۸]. در سال‌های اخیر، موکها توجه جهانی را در زمینه آموزش عالی به خود جلب کرده‌اند. انواع گوناگونی از رسانه‌ها گزارش‌های فراوانی درباره موکها ارائه داده‌اند. بسیاری از شرکت‌ها نیز علاقه خود را برای

دوره‌های آموزشی دانشگاه‌ها و مؤسسات مختلف را ارائه داده است. بر اساس نتایج حاصل از بررسی، می‌توان نقاط قوت و ضعف سایت مکتب‌خانه را شناسایی کرد و پیشنهادهایی در خصوص ارتقای سایت ارائه داد. با توجه به اینکه پژوهشی در زمینه بررسی مکتب‌خانه در سایت مکتب‌خانه در ایران انجام نشده است، بدین منظور مطالعه حاضر با درک اهمیت و ضرورت نیاز به تولید دوره‌های آزاد درون‌خطی گسترده یا مکتب‌خانه توسط دانشگاه‌های مختلف، درصدد است به بررسی دوره‌های آموزشی سایت آموزشی مکتب‌خانه بر اساس مشارکت دانشگاه‌ها، مقاطع تحصیلی، زبان، رشته و نیز دروس ارائه‌شده بپردازد.

مواد و روش‌ها:

این مطالعه از نوع کاربردی و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری کلیه دوره‌های آموزشی ارائه‌شده سایت مکتب‌خانه (<http://maktabkhooneh.org>) می‌باشند و بر اساس متغیرهای تفکیک‌شده مانند مشارکت دانشگاه‌ها، مقاطع تحصیلی، زبان، رشته و دروس ارائه‌شده، مورد بررسی قرار گرفتند، بنابراین نمونه‌گیری صورت نگرفته است. داده‌ها با استفاده از روش مشاهده مستقیم از سایت مکتب‌خانه، گردآوری شده‌اند و بعد از ورود به نرم‌افزار آماری Excel با استفاده از آمارهای توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها:

بر اساس یافته‌های جدول ۱، از مجموع ۱۷۹ دوره آموزشی ارائه‌شده در سایت مکتب‌خانه، بیشترین مشارکت در ارائه دوره‌های آموزشی مربوط به دانشگاه صنعتی شریف با ۸۹ دوره (۵۰ درصد)، خان آکادمی با ۲۱ دوره (۱۲ درصد) و سپس دانشگاه تهران با ۱۴ دوره (هشت درصد) بود. کمترین دوره مربوط به دانشگاه‌های تربیت مدرس، اصفهان، پژوهشگاه رویان که یک دوره (۰/۵۶ درصد) ارائه دادند، بود. سایر دانشگاه‌های مشارکت اندکی داشتند. یافته‌ها نشان‌دهنده این واقعیت بود که مشارکت دانشگاه‌های ایران در تولید دوره‌های آموزشی بسیار اندک بود.

جدول ۱- توزیع دوره‌های آموزشی ارائه‌شده سایت مکتب‌خانه بر اساس

مشارکت دانشگاه‌ها و مؤسسات		
دانشگاه‌ها و مؤسسات	تعداد دوره	درصد دوره
دانشگاه صنعتی شریف	۸۹	۵۰
خان آکادمی	۲۱	۱۱/۷۹

بسیار جنجال‌برانگیز و قابل توجه شده‌اند. دوره‌های آموزشی رایگان، به‌واسطه آموزش درون‌خطی و مبتنی بر وب، برای دانشگاه‌های سنتی و قدیمی پدید آمدند. با این حال، آن دسته از سرمایه‌های دانشگاهی که به تولید مکتب‌ها اختصاص می‌یابند، به شکل تصاعدی در حال افزایش هستند و در عین حال، فراگیران با شوق و اشتیاق فراوان به ثبت‌نام در ده‌ها هزار از این دوره‌های آموزشی روی می‌آورند [۱۲].

Ma در پژوهشی با عنوان بررسی کارکرد مکتب در حوزه آموزش دانشگاهی، اشاره کرد که در دانشگاه‌ها، هرکدام از دانشجویان به لحاظ علایق یادگیری، ظرفیت و روش‌ها با دیگران متفاوت هستند و به این علت بهره‌گیری از روش‌ها و منابع مختلف آموزشی ضروری خواهد بود. با توجه به حجم عظیم منابع ارائه‌شده توسط مکتب، تقریباً تمام نیازهای خاص فراگیران را می‌توان رفع کرد و متخصصان و مدرسان یک‌رشته خاص از شانس کافی برای انگیزش علاقه و اشتیاق بعضی دانشجویان برخوردارند، بنابراین مدرسان دانشگاه به‌تنهایی مسئولیت رفع نیازهای دانشجویان را تقبل نمی‌کنند، زیرا مکتب به تمام دانشجویان از سطوح مختلف توجه دارد. خوشبختانه، یک نتیجه بُرد- بُرد میان دانشجویان و مدرسان حاصل می‌شود [۱۳، ۱۴].

Muzafarova و Kaya در پژوهشی با عنوان بررسی آگاهی از مکتب، بررسی موردی دانشجویان دانشگاه بین‌المللی بلکسی، جورجیا اشاره کردند که تعداد دوره‌های آموزشی درون‌خطی با سرعت زیادی در حال افزایش است و کیفیت آن‌ها نیز روزبه‌روز ارتقا می‌یابد. مکتب‌ها، در پاسخ به دانشجویانی، طراحی و تدوین شده‌اند که در معرض مشکلات مالی هستند. از آنجایی که شهریه دانشگاه‌ها با سرعت زیادی در حال افزایش است، آن دسته از دانشجویان که توانایی کافی برای پرداخت شهریه را ندارند، می‌توانند از راه دیگری برای غنی‌سازی تجربیات خود بهره بگیرند.

اصلی‌ترین مشخصه‌های مکتب‌ها شامل این موارد کیفیت، انعطاف‌پذیری، سطوح بالای تعامل و آنچه از ارزش بسیار بالایی برخوردار است می‌شود، و این دوره‌های آموزشی کاملاً رایگان هستند. در صورتی که فراگیر یک رایانه شخصی در اختیار داشته باشد، دسترسی به اینترنت نیز برای وی امکان‌پذیر باشد و از تجهیزات کامل و کافی برای آغاز دوره آموزشی بهره‌مند باشد [۱۵].

اهمیت و ضرورت توجه به تولید مکتب توسط دانشگاه‌ها و مؤسسات مختلف در زبان‌ها، رشته‌ها، دروس و مقاطع تحصیلی مختلف، ضرورت پرداختن به بررسی سایت مکتب‌خانه را نشان می‌دهد. سایت مکتب‌خانه

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، از مجموع ۱۵۳ دوره‌های آموزشی سایت مکتب‌خانه تفکیک‌شده به مقاطع گوناگون کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای، دکترا و المپیاد، ۱۲۱ دوره در مقطع کارشناسی، ۱۵ دوره کارشناسی ارشد، هفت دوره دکترا و سه دوره دکترای حرفه‌ای و ۷ دوره المپیاد بود. بیشترین دوره‌ها برای مقطع کارشناسی، یعنی ۸۰ درصد و کمترین دوره برای مقطع دکترای حرفه‌ای، یعنی ۴ درصد ارائه شد.

همچنین، از مجموع ۱۷۸ دوره آموزشی تفکیک‌شده بر اساس زبان، ۱۴۲ دوره آموزشی سایت مکتب‌خانه به زبان فارسی و ۳۶ دوره به زبان انگلیسی ارائه‌شده بود. بنابراین ۸۰ درصد از دوره‌های آموزشی به زبان فارسی و ۲۰ درصد به زبان انگلیسی ارائه گردید.

جدول ۴- جدول توزیع دوره‌های آموزشی ارائه‌شده سایت مکتب‌خانه

بر اساس مقطع		
مقطع	تعداد	درصد
کارشناسی	۱۲۱	۸۰
کارشناسی ارشد	۱۵	۱۰
دکترا	۷	۴
المپیاد	۷	۴
دکترای حرفه‌ای	۳	۲

بحث و نتیجه‌گیری:

در مجموع، یافته‌ها نشان‌دهنده این واقعیت بود که مشارکت دانشگاه‌های ایران در تولید دوره‌های آموزشی بسیار اندک است. در مقایسه با مطالعه حاضر، در پژوهش Liyanagunawardena و Williams در سال ۲۰۱۴ در خصوص بررسی موک‌های ارائه‌شده در حوزه سلامت و پزشکی، مشاهده شد که بیشترین تعداد موک‌ها توسط دانشگاه جان‌هاپکینز (۱۲) و پس از آن دانشگاه کالیفرنیا (۹)، دانشگاه پنسیلوانیا (۷) و دانشگاه‌های آزاد استرالیا (۶)، ارائه‌شده بودند. دانشگاه هاروارد و دانشگاه شفیلد هر یک، سه موک ارائه کرده بودند. بیشترین موک‌ها (۹۰/۹۸) در بررسی آنان همانند مطالعه حاضر توسط دانشگاه‌ها ارائه‌شده بود [۱]. اما در بررسی حاضر دانشگاه صنعتی شریف ۸۹ دوره ارائه داد که در مقایسه با دانشگاه جان‌هاپکینز که ۱۲ دوره ارائه داد، تفاوت بسیاری داشت.

همچنین بیشترین دوره‌های ارائه‌شده در سایت آموزشی مکتب‌خانه، مربوط به رشته برق، فیزیک، کامپیوتر، ریاضی بود و کمترین دوره‌ها مربوط به فلسفه، زبان و موسیقی بود، که یکی از دلایل آن مشارکت هر دانشگاه بر اساس رشته‌های تحصیلی موجود خود بود، بدین ترتیب

دانشگاه تهران	۱۴	۷/۸
باشگاه دانش‌پژوهان جوان	۷	۳/۹۳
دانشگاه صنعتی امیرکبیر	۵	۲/۸
دانشگاه علوم پزشکی تهران	۴	۲/۲۴
دانشگاه صنعتی اصفهان	۳	۱/۶
دانشگاه صنعتی همدان	۲	۱/۱۲
دانشگاه شهید بهشتی	۲	۱/۱۲
دانشگاه تربیت مدرس	۱	۰/۵۶
دانشگاه اصفهان	۱	۰/۵۶
پژوهشگاه رویان	۱	۰/۵۶
سایر	۲۹	۱۶/۲۹

یافته‌های جدول ۲ نشان داد، از ۱۷۹ دوره تفکیک‌شده بر اساس رشته در سایت مکتب‌خانه، بیشترین دوره‌های ارائه‌شده در سایت آموزشی مکتب‌خانه، مربوط به رشته برق (۲۱ درصد)، فیزیک (۱۶ درصد)، کامپیوتر (۱۵ درصد)، ریاضی (۱۴ درصد) بود و کمترین دوره‌ها مربوط به فلسفه، زبان و موسیقی (یک درصد) بود.

جدول ۲- جدول توزیع دوره‌های آموزشی ارائه‌شده سایت مکتب‌خانه

بر اساس رشته		
رشته	تعداد	درصد
برق	۴۰	۲۱
فیزیک	۳۲	۱۶
کامپیوتر	۳۰	۱۵
ریاضی	۲۷	۱۴
اقتصاد	۱۲	۶
هوا و فضا	۱۲	۶
مکانیک	۱۱	۶
مدیریت	۹	۵
عمران	۵	۲
شیمی	۴	۲
پزشکی	۴	۲
داروسازی	۳	۲
فلسفه	۲	۱
زبان	۱	۱
موسیقی	۱	۱

بر اساس یافته‌های جدول ۳، دروس دوره‌های آموزشی به چهار گروه؛ دروس عمومی، پایه، تخصصی و کاربردی تقسیم‌بندی گردید که از این میان ۱۲ درس عمومی، ۵۷ درس پایه، ۷۴ درس تخصصی و ۴۱ درس کاربردی و در مجموع ۱۸۴ درس تفکیک‌شده، ارائه شد. بیشترین دوره‌های آموزشی به‌صورت تخصصی، یعنی ۴۰ درصد و کمترین به‌صورت دروس عمومی، یعنی ۷ درصد ارائه گردید.

جدول ۳- جدول توزیع دوره‌های آموزشی ارائه‌شده سایت مکتب‌خانه بر

اساس دروس		
درس	تعداد	درصد
تخصصی	۷۴	۴۰
پایه	۵۷	۳۱
کاربردی	۴۱	۲۲
عمومی	۱۲	۷

ترتیب یافته‌های این مطالعه بازنگری در برنامه‌های آموزشی به‌منظور ارائه موک و ضرورت توجه به آموزش درون‌خطی در کنار آموزش حضوری را خاطر نشان می‌سازد.

همچنین از آنجاکه نوآوری پدیده موک در پی آن است که آموزش در حوزه‌های مختلف را با کیفیت بالاتر و هزینه پایین‌تر فراهم سازد، دانشگاه‌ها می‌بایست در زمینه ارائه دوره‌های آموزشی بستر سازی مناسبی داشته باشند، در این راستا می‌توان از متخصصان فناوری اطلاعات و ارتباطات و طراحان سایت به‌منظور راه‌اندازی بستر مناسب استفاده کرد و بدین ترتیب امکان ارائه خدمات آموزشی در بستر فناوری جدید در سراسر جهان را فراهم ساخت.

در این راستا اعضای هیات علمی نیز باید از دانش و مهارت‌های لازم در به‌کارگیری از این فناوری در توسعه آموزش برخوردار باشند. از آنجاکه تحقیقات با هدف بررسی دوره‌های آموزشی کمتر مشاهده شده بود، بنابراین در مقایسه یافته‌های حاصل از مطالعه با پژوهش‌های پیشین محدودیت‌هایی وجود داشت. با توجه به اینکه موک‌ها یا دوره‌های آزاد درون‌خطی گسترده یکی از گرایش‌های جدید محبوب در آموزش الکترونیکی هستند، پیشنهاد می‌شود، دانشگاه‌های مختلف به ارائه دوره‌های آموزشی مختلف بر اساس زبان‌ها، رشته‌ها، دروس و مقاطع تحصیلی مختلف بپردازند.

تشکر و قدردانی:

بدین‌وسیله، نویسنده مقاله، مراتب تقدیر و تشکر خود را از مساعدت‌های صمیمانه ارائه‌دهندگان سایت مکتب‌خانه، ابراز می‌نماید.

دانشگاه‌هایی که بیشترین مشارکت در تولید موک داشتند، بیشترین موک در رشته تخصصی آن‌ها ارائه گردیده است و نیز دانشگاه‌هایی که مشارکت کمی داشتند، کمترین موک در رشته‌های تخصصی آن‌ها ارائه گردیده بود. درحالی‌که در پژوهش Liyanagunawardena و Williams، اکثر موک‌های ارائه‌شده مربوط به سلامت و پزشکی بود که توسط بسترهای کورسرا و Open2Study ارائه شده بودند [۱].

از طرف دیگر نتایج نشان داد، بیشترین دوره‌های آموزشی بر اساس دروس به‌صورت تخصصی، یعنی ۴۰ درصد و کمترین به‌صورت دروس عمومی، یعنی ۷ درصد ارائه گردید. می‌توان این‌گونه استنباط کرد که دانشگاه‌ها بیشتر در ارائه دوره‌ها در قالب رشته تخصصی‌شان فعالیت کرده‌اند. همچنین دوره‌های آموزشی سایت مکتب‌خانه به مقاطع گوناگون کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای، دکترا و المپیاد دسته‌بندی شده‌اند که بیشترین دوره‌ها برای مقطع کارشناسی، یعنی ۸۰ درصد و کمترین دوره برای مقطع دکترای حرفه‌ای، یعنی ۴ درصد ارائه شد. نتایج یافته‌ها حاکی از آن است که تولید موک در مقطع کارشناسی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است.

۸۰ درصد از دوره‌های آموزشی به زبان فارسی و ۲۰ درصد به زبان انگلیسی ارائه گردید. درحالی‌که در پژوهش Liyanagunawardena و Williams با بررسی موک‌های ارائه‌شده در حوزه سلامت و پزشکی، مشاهده شد که ۹۴ درصد آن‌ها به زبان انگلیسی بود که آن هم به این دلیل بود که انگلیسی‌زبان غالب کشور آنان بود [۱]. درحالی‌که در ایران زبان اصلی و غالب به شکل فارسی است و در نتیجه بیشتر دوره‌ها نیز به زبان فارسی ارائه گردید. در مجموع یافته‌های پژوهش مبنی بر بررسی سایت آموزشی مکتب‌خانه، نشان‌دهنده این واقعیت بود که مشارکت دانشگاه‌ها و مؤسسات در تولید دوره‌های آموزشی بسیار اندک است. به نظر می‌رسد این مسئله ناشی از عدم توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نظام آموزشی به تولید و افزایش دوره‌های آموزشی رایگان است. بدین

References

1. Liyanagunawardena TR, Williams SA. Massive open online courses on health and medicine: Review. *J Med Internet Res*, 2014; 16(8):e191. Doi: 10.2196/jmir.3439.
2. Ghazi Mir Saeed J, Ommati E, MOOC: Designing and developing. Tehran: Ketabdar; 2018. [In Persian].
3. United Nations Unesco. Paris oer declaration. Retrieved june 12, 2012. Available at: <https://en.unesco.org/oer/paris-declaration>.
4. Glance DG, Forsey M, Riley M. The pedagogical foundations of massive open online courses. *First Monday*. 2013; 18(5).
5. Siemens G. Massive open online courses: Innovation in education? In: McGreal R, Kinuthia W, Marshall S, editors. *Open educational resources: Innovation, research and practice*. Vancouver: Commonwealth of Learning and Athabasca University; 2013.

6. Daza V, Makriyannis N, Rovira RC. MOOC attack: Closing the gap between pre-university and university mathematics. *Open Learn*. 2013; 28(3):227-38. Doi: 10.1080/02680513.2013.872558
7. Colbran S, Gilding A. MOOCs and the rise of online legal education. *J Legal Educ*. 2013; 63(3):405-28.
8. Norton A, Sonnemann J, Mc Gannon C. The online evolution: When technology meets tradition in higher education. Melbourne, Victoria: The Grattan Institute; 2013.
9. LI Y, Zhang M. A comparative study of representative MOOCs projects in China and Overseas. *Open Education Research*. 2014; 3(8).
10. Ommati E, Tavassoli Farahi M. The emergence of massive open online courses in medical education. *J Mod Med Info Sci*. 2016; 2(1):40-53. [In Persian].
11. Gooding I, Klaas B, Yager JD, Kanchanaraksa S. Massive open online courses in public health. *Front Public Health*. 2013; 1:59. DOI: 10.3389/fpubh.2013.00059
12. Davis H, Leon K, Vera MD, White S. MOOCs for universities and learners. CSEDU 2014 - 6th International Conference on Computer Supported Education. Available at: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:OE1Xa2EeaP4J:scholar.google.com/+MOOCs+for+Universities+and+Learners.&hl=en&as_sdt=0,5
13. Ma Y. Exploration of the application of MOOC to college education. In: *Proceedings of the 2014 International Conference on e-Education, e-Business and Information Management*. 2014; Amsterdam: Atlantis Press; 2014. Doi: 10.2991/iceeim-14.2014.24
14. Mc Auley A, Stewart B, Siemens G, Cormier D. The MOOC model for digital practice. Dave's educational blog; 2010. Available at: http://davecormier.com/edblog/wp-content/uploads/MOOC_Final.pdf.
15. Muzafarova T, Kaya E. Survey of awareness of massive open online courses (MOOC)– A case of international black sea university students, Georgia. *J of Educ*. 2014; 3(2):15-9.

Survey of educational courses of Maktab-Khaneh Website

Elaheh Ommati ¹

1. Master of Science in Medical Library and Information Sciences, Poursina Clinical Research Development Unit Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran.

(Received 12 Oct, 2018

Accepted 22 Jan, 2019)

Original Article

Abstract

Aim: It is important to use free educational courses to gain knowledge and different skills. Understanding the importance and necessity of the production of massive open online courses or MOOC by various universities, the purpose of this study is the survey of educational courses of the Maktab Khaneh website.

Methods: This study was an applied work, which has been conducted through surveying method. A Statistical population is all the educational courses presented by the Maktab Khaneh website. Data were collected using direct observation of the Maktab Khaneh website and presented courses were examined based on universities cooperation, educational level, language, field, and presented lessons. The collected data were analyzed Excel software using descriptive (frequency and frequency percentage) statistics.

Results: Results showed that the highest number of courses was associated with the Sharif University of Technology and in Electrical, physics, computer and mathematical field. Most courses were professionally presented for master level. 80 percent of courses was in Persian and 20 percent in English language.

Conclusion: In spite of the fact that the Maktab Khaneh website is created for fast access to free educational courses of universities and institutions, the degree of cooperation of different universities is very low. It is suggested that policymakers and educational system planners pay attention to the production and increase of free Educational courses.

Key Words: Universities, Educational Courses, Educational Technology, Maktab Khaneh Website, MOOC.

Citation: Ommati E. Survey of Educational Courses of Maktab Khaneh Website. J Mod Med Info Sci. 2019; 4(2):60-66.

Correspondence:

Elaheh Ommati

Poursina Clinical Research Development Unit, Guilan University of Medical sciences, Rasht, Iran.

Tel: +989111349875

Email: elahehomatii@gmail.com

ORCID :0000-0002-1453-3700